

**EMANUELA CICU, ALBERTO GAVINI, MARILENA SECHI
(EDS.), ALTA FORMAZIONE E RICERCA IN SARDEGNA. ATTI
DEL CONVEGNO DI STUDI GIOVANI RICERCATORI
(SASSARI, 16 DICEMBRE 2011), AONIA EDIZIONI, 2014, 252 PP.
ISBN: 978-1-291-94701-4**

El llibre que ressenyem a continuació és el recull d'algunes les comunicacions del congrés de *Giovani Ricercatori* celebrat a la Universitat de Sassari el desembre del 2011. Els treballs que s'hi exposen són fruit de la recerca duta a terme per joves investigadors gràcies al cofinançament del Programa Operatiu Regional Sardenya del Fons Social Europeu 2007-2013 i la llei regional número 7 del 2007 per a la promoció de la recerca científica i de la innovació tecnològica a Sardenya. Aquest recull, doncs, reuneix treballs de diverses temàtiques, que es van estructurar en el congrés en quatre sessions. Els articles tracten temes que van des de l'arqueologia i la història romana fins a la història moderna i contemporània, passant per la història medieval, la filologia clàssica i les noves tecnologies aplicades a la arqueologia; tot això reflecteix l'àmplia temàtica de les línies de recerca de les institucions que van participar en el congrés organitzat pel *Dipartimento di Storia, Scienze dell'Uomo e della Formazione* de la Universitat de Sassari, cosa que ha fet difícil la feina d'estructurar els diferents articles en aquesta edició en paper, tal com explica Alessandro Teatini a la presentació.

A continuació, comentarem breument només aquelles aportacions que versen sobre temes relacionats amb l'època romana. En primer lloc, hi ha quatre treballs de tipus territorial. El primer és el d'Enrico Petruzzi que tracta el tema de l'ús dels Sistemes d'Informació Geogràfica (GIS) Arqueològics. Posa l'accent en la importància de superar la incomunicació dels diferents sistemes utilitzats per les grans empreses, les institucions de govern, la universitat i els òrgans territorials de l'estat. Petruzzi explica l'elaboració del SITAR (Sistema Informativo Territoriale Archeologico di Roma) i l'experimentació amb una versió semblant a Porto Torres (el SITAPT (Sistema Informativo Territoriale Archeologico di Porto Torres), un territori excepcional per a l'experimentació amb GIS arqueològic. La creació d'aquest arxiu georeferenciat serà molt important per a posar en connexió dades de tipus arqueològic amb altres de tipus administratiu i per a la comunicació amb altres sistemes informatius i bases de dades existents.

El segon és de Federico Nurra, que proposa arribar a una nova forma de producció cartogràfica tenint en compte tots els components que concorren en la definició d'«historicitat» d'un paisatge, amb uns paràmetres rigorosos proporcionats per un GIS. Els dos treballs restants de tipus territorial són els de la Marilena Sechi i la Ilaria Montis. El primer estudia les vies a l'època romana entre Marghine i Meilogu, que unien les *stationes* de Hafa i Molaria: un segment crucial pel teixit viari principal de la Sardenya romana. El treball reconstrueix el

tram principal entre aquests dos llocs i també les vies menors, les xarxes i assentaments que hi havia als voltants de la ruta traçada tot això a través de fonts bibliogràfiques, d'arxiu, geogràfiques, toponomàstiques; també a través d'investigar directament el terreny per identificar mil·liaris i, com no, a través de l'ús d'un GPS per georeferenciar les dades i d'un GIS per gestionar-les. El treball d'Illaria Montis estudia la xarxa viària romana de Sulcis. Gràcies a les noves tecnologies s'han pogut descobrir molts assentaments, troballes i llocs d'interès arqueològic que mai abans s'havien vist. D'aquí la importància d'anar renovant els estudis a mesura que es descobreixen noves eines per treballar.

Després d'aquestes aportacions de tipus territorial, en comentarem unes altres dues que tracten de la colònia de *Turris Libisonis*, de la seva organització de l'àrea del cementiri i del tipus d'enterraments. Els treballs d'Emiliano Cruccas i Emanuela Cicu s'emmarquen dins del projecte «La Nurra in età romana» que analitza troballes arqueològiques i intenta explicar diferents aspectes de la presència humana en el territori de la colònia ja esmentada. El primer se centra en la sepultura ad «enchytrismos» i el segon estudia la necròpolis de *Turris Libisonis*, se n'intenta reconstruir l'extensió i les característiques a través de documents publicats, de l'anàlisi dels principals nuclis en perspectiva diacrònica des dels primers segles després de Crist fins a l'evidència dels primers cristians. Tots dos treballs aporten una valuosa informació sobre un tema crucial per entendre qualsevol societat.

Aquest volum també recull dues aportacions sobre el tema de la religió. La primera, de Chiara Pilo i Romina Carboni, té un títol ben eloqüent: «Religione e culti della Sardegna in età romana. Note su alcuni aspetti e problematiche». És una anàlisi de les fonts arqueològiques, epigràfiques i històrico-literàries per tal poder fer un estudi exhaustiu dels testimonis religiosos relatius al període romà en el territori de l'illa. El treball se centra en la metodologia de recerca i ofereix alguns resultats, principalment sobre cultes de la natura agrària, específicament la figura de Ceres, i sobre els cultes de la ciutat de *Karales*. L'altre treball que versa sobre religió és el d'Alberto Gavini que reivindica la importància del culte oriental a l'Àfrica romana, sovint oblidada pels investigadors i que té una quantitat molt gran de testimonis. Gavini ha pogut relacionar els diferents cultes amb les diferents ciutats, tot això sense cap suport informàtic, amb la metodologia antiga, i ha aconseguit un gran resultat.

Són aquestes les contribucions que versen sobre temes relacionats amb l'època romana, tot i que com ja hem comentat n'hi ha d'altres sobre història medieval i contemporània. Tanca aquest recull un escrit de Luciano Cicu, professor de literatura llatina de la Universitat de Sassari. Un escrit emotiu i evocador sobre la investigació i la recerca a Sardenya, però també unes paraules esperançadores que tracten d'oferir una ajuda per mirar cap al futur amb ànims i ganes. És un colofó perfecte després d'aquesta mostra tan variada com acurada d'estudis presentats per joves investigadors de l'illa de Sardenya.

NÚRIA BOIXADER SAGARRA